

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی

وابسته به موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته اندیشه سیاسی در اسلام

عنوان: اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه امام خمینی

استاد راهنما: دکتر یحیی فوزی

استاد مشاور: دکتر نور الله قیصری

پژوهشگر: سلیمان سلیمانی

ماه/ سال تحصیلی: دی ۱۳۸۷

تحفه ایست نا چیز تقدیم به پیشگاه ولی
عصر (عج) که ظهورش تجلی وحدت
اسلامی خواهد بود. و تقدیم به پدر و مادرم
که لسان و قلم از توصیف محبت هایشان
عاجز اند .

با سپاس از کسانی که مرا در تحریر این پایان
نامه یاری نموده اند من جمله آقایان دکتر
یحیی فوزی و دکتر نوراله قیصری و تقدیر و
تشکر از خواهرم ساناز که در کنارم بود و
متحمل زحمات زیادی شد .

چکیده

پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی

مقطع تحصیلی : کارشناسی ارشد
رشته تحصیلی : اندیشه سیاسی در اسلام
عنوان پایان نامه : اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره)
نام و نام خانوادگی دانشجو : سلیمان سلیمانی
استاد راهنما : دکتر یحیی فوزی
استاد مشاور : دکتر نوراله قیصری
تاریخ شروع پایان نامه : آبان ماه ۱۳۸۶
تاریخ اتمام پایان نامه : دی ماه ۱۳۸۷
<p>(چکیده شامل هدف تحقیق ، روش تحقیق و یافته ها و نتایج تحقیق می باشد).</p> <p>چکیده : امام خمینی (ره) بنیانگذار و رهبر انقلاب اسلامی ایران با تاکید بر حصول ، حضور و تداوم آموزه دینی وحدت از یک طرف موجب تحقق اتحاد ملی ایرانیان و از سوی دیگر بیداری جوامع مسلمان سراسر جهان گردیدند . هدف این پژوهش تبیین و تحلیل موضوع اتحاد ملی و انسجام اسلامی ، نحوه حصول ، تداوم و راهکارهای عملی تحقق آنها در اندیشه امام خمینی (ره) می باشد . در بررسی های صورت گرفته در آثار ، بیانات ، منابع مرتبط با اندیشه ایشان حول محور نسبت میان اتحاد ملی و انسجام اسلامی و راهکارهای عملی تحقق آنها نتیجه حاصله بیانگر آن است که این دو مفهوم در اندیشه امام ریشه در تعالیم و آموزه های دینی داشته و بر گرفته از آیات قرآنی نظیر : " و اعتصموا به حبل ا... جمعا و لا تفرقوا " / " همگی به ریسمان الهی چنگ بزنید و متفرق نشوید " . (آل عمران / آیه ۱۰۳) و "انماالمؤمنون اخوة" / " همانا مومنان با یکدیگر برادرند " . (حجرات / آیه ۸) می باشند و بر نوعی همگرایی و وحدت عقیدتی و ایمانی تاکید داشته و بر پایه اشتراکات دینی و عقیدتی تحقق عینی می یابند که این اشتراکات شامل : خدای واحد(توحید) ، پیامبر واحد ، کتاب واحد(قرآن کریم) ، قبله واحد ، دشمن مشترک و ... می باشد و ضرورت توسل به آنها در بعد داخلی (اتحاد ملی) و در سطح کشورهای اسلامی (انسجام اسلامی) از تکلیفی شرعی و الهی و استدلال و عقلی و مقتضیات زمانی ناشی می شود. نهایتاً نتیجه حاصله بیانگر نسبت عموم و خصوص مطلق میان اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه امام خمینی می باشد بدین گونه که اتحاد ملی به عنوان مفهومی خردتر و جزئی از مراحل شکل گیری مفهوم گسترده تر انسجام اسلامی مطرح می گردد و راهکار عملی تحقق عینی آنها بازگشت به هویت اصیل اسلامی و احیای اسلام ناب محمدی در دو سطح ملت ها و دولت ها می باشد .</p>

فهرست مطالب

الف	مقدمه
۱	فصل اول : چارچوب نظری و تعریف مفاهیم
۱	۱- اتحاد ملی
۱	۱-۱- تعریف و مفهوم اتحاد ملی
۵	۲-۱- مبانی اتحاد ملی
۹	۳-۱- نظریه های گوناگون در باره وحدت
۱۴	۲- انسجام اسلامی
۱۴	۱-۲- تعریف و مفهوم انسجام اسلامی
۲۱	۲-۲- مبانی انسجام اسلامی
۲۵	فصل دوم : اتحاد ملی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)
۲۵	۱- مفهوم و تعریف اتحاد ملی
۲۹	۲- امام و ملی گرایی :
۳۱	۱-۲- ملی گرایی به منظور یک ایدئولوژی
۳۳	۲-۲- ملی گرایی به معنی میهن دوستی
۳۳	۳- اهمیت و ضرورت اتحاد ملی
۳۴	۱-۳- وحدت (اتحاد) به اقتضای شرع

۳۶	۲-۳- ضرورت وحدت و اقتضای عقل
۳۸	۳-۳- ضرورت وحدت به اقتضای شرایط
۴۱	۴- مبانی اتحاد ملی
۴۶	۵- وجوه مختلف اتحاد ملی
۴۶	۵-۱- وحدت ملت و دولت
۴۷	۵-۲- وحدت اکثریت و اقلیت قومی ، مذهبی و سیاسی
۴۸	۵-۳- وحدت حوزه و دانشگاه
۴۹	۵-۴- وحدت میان قوای سه گانه
۴۹	۵-۵- وحدت میان نیروهای مسلح
۵۰	۵-۶- وحدت شیعه و سنی
۵۲	۶- چالش ها و عوامل تهدید کننده اتحاد ملی
۵۲	۶-۱- نفوذ بیگانگان و اختلاف افکنی آنها
۵۴	۶-۲- هواهای نفسانی
۵۵	۶-۳- تشدید اختلافات سلیقه ای و دامن زدن به گروه گرایی
۵۷	۶-۴- گسست درون سیستمی
۵۸	۶-۵- انحراف مطبوعات از مسیر وحدت بخشی
۵۹	۶-۶- هجمه تبلیغاتی و فرهنگی دشمنان
۶۰	۸- آثار و نتایج اتحاد ملی در اندیشه امام خمینی

۶۴ فصل سوم : انسجام اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره)

۶۵	۱- مفهوم انسجام اسلامی
۷۱	۲- ضرورت (وحدت) انسجام اسلامی

۷۱	الف (تکلیف شرعی و الهی
۷۳	ب (حکم عقلانی
۷۶	۳- ماهیت انسجام اسلامی
۷۷	۳-۱- اعتصام به جبل الله
۷۸	۳-۲- مصلحت عمومی مسلمانان
۷۹	۳-۳- حفظ اسلام و مصالح آن
۷۹	۳-۴- تکلیف شرعی و الهی
۸۰	۴-۵- توحید کلمه و عقیده
۸۱	۴-۶- وحدت عمل حاصل وحدت عقیده
۸۱	۴-۷- وحدت جلوه ای از رحمت و تاثیر الهی
۸۲	۴-۸- اخوت و برادری
۸۳	۴-۹- تحقق حکومت اسلامی
۸۴	۴- علل و عوامل تفرقه و اختلاف میان مسلمانان
۸۴	۴-۱- عوامل نفسانی و اخلاقی
۸۵	۴-۲- قومیت گرایی و نژاد پرستی
۸۷	۴-۳- توطئه های قدرتهای استعمارگر
۹۰	۴-۴- حکام کشورهای اسلامی
۹۲	۴-۵- دوری از تعالیم اسلام و قرآن
۹۴	۴-۶- اختلافات مذهبی
۹۶	۴-۷- عدم وجود بیداری اسلامی
۹۶	الف) تحریف اسلام و مفاهیم دینی
۹۸	ب) تحجر و جمود مقدس نماها
۹۸	ج) روشنفکر نماها

۹۹	د) آخوندهای وابسته
۹۹	۵- مبانی و عوامل انسجام اسلامی
۱۰۰	۵-۱- اعتقاد به وحدانیت خدا (توحید)
۱۰۲	۵-۲- قرآن و اسلام
۱۰۵	۵-۳- سنت و سیره پیامبر(ص)
۱۰۷	۵-۴- مناسک و عبادات مشترک
۱۱۱	۵-۵- مسایل و مشکلات و دشمنان مشترک
۱۱۶	۶- آثار و نتایج انسجام اسلامی
۱۱۷	۶-۱- احیای تعالیم و آموزه های اسلامی
۱۱۸	۶-۲- پیروزی مسلمین
۱۱۹	۶-۳- سیادت و آیایی بر جهان
۱۲۰	۶-۴- آسیب ناپذیری و مصونیت از سلطه و تجاوز استعمارگران
۱۲۲	۶-۵- حل مشکلات مسلمین
۱۲۳	۶-۶- پیشرفت ، استقلال و رفع وابستگی ها
۱۲۶	فصل چهارم : نسبت اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره)
۱۲۶	نسبت های چهارگانه
۱۲۷	الف - تطابق (تساوی)
۱۲۷	ب - عموم و خصوص مطلق
۱۲۷	ج- عموم خصوص من وجه
۱۲۷	د- تباین (تضاد)
۱۲۷	نسبت ملت و امت (ملیت و اسلامیت)
۱۲۹	ویژگی های ملیت گرایی

۱۳۳	ویژگی های امت
۱۳۴	نسبت اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه امام
۱۴۰	فصل پنجم: راهکار عملی تحقق اتحاد ملی و انسجام اسلامی در چشم انداز آینده
۱۴۰	الف- راهکارهای تحکیم اتحاد ملی
۱۴۰	۱- پیروی ازایدئولوژی اسلام
۱۴۱	۲- قانون گرایی
۱۴۵	۳- مراسم وشعایر مذهبی
۱۴۷	۴- ایجاد سازمان وتشکیلات مناسب
۱۴۸	۵- عدم طرح مسائل تفرقه انگیز
۱۵۰	۶- بیداری وهوشیاری ملت ونظارت عمومی
۱۵۱	ب- راهکار عملی تحقق انسجام اسلامی
۱۵۱	۱- راهکارهای فرهنگی
۱۵۲	مرحله اول: ایجاد نظام فکری و فرهنگی
۱۵۳	- اسلام
۱۵۴	- استقلال
۱۵۴	- آزادی
۱۵۵	مرحله دوم: تعلیم و تعمیق نظام فکری و ایجاد باورهای جهان شمول
۱۵۶	- فعال شدن نخبگان دینی و ملی در عرصه عمل
۱۵۷	- توسعه و تحکیم پایگاه تبلیغی
۱۵۹	۲- راهکارهای سیاسی - عملی
۱۵۹	الف) سطح دولت ها
۱۶۰	ب) سطح ملت ها
۱۶۰	- تشکیل حزب سیاسی
۱۶۱	- تشدید مبارزه سیاسی
۱۶۲	- توسل به مبارزه قهر آمیز

۱۶۳ - تاسیس جمهوری های آزاد و مستقل
۱۶۴ - تشکیل دولت بزرگ اسلامی

۱۶۸ نتیجه گیری

۱۷۵ فهرست منابع

مقدمه:

آیت ... خامنه ای ، رهبر انقلاب اسلامی در پیام نوروزی خود در سال ۸۶ که خطاب به مردم و مسئولین کشور ایراد می شود سال ۱۳۸۶ را به نام " اتحاد ملی و انسجام اسلامی " نام گذاری کردند که این نام گذاری برخاسته از نیازهای استراتژیک جهان اسلام و کشور به این موضوع بوده است ، تقارن طلوعه ی سال ۸۶ با میلاد مسعود فخر کائنات حضرت محمد (ص) و آغاز هفته وحدت ، همراه با درک جامعی که رهبر انقلاب از پروژه های در حال طراحی و اجرای دشمنان نظام و جهان اسلام داشتند این سال را به نام "اتحاد ملی و انسجام اسلامی " نامیدند.

در واقع نامگذاری اتحاد ملی و انسجام اسلامی ناظر بر اتفاقات پیشین ، تحولات حال و چالش های آینده ای است که فرا روی ایران و جهان اسلام قرار خواهد داشت که برای برون رفت از دایره ی تهدید ها و شکار فرصت ها به عنوان راهبردی جامع در دستور کار نظام جمهوری اسلامی ایران قرار گرفته است. آنچه مهم است این است که وحدت ، همبستگی و انسجام و روحیه ی برادری و اخوت از آموزه های گرانقدری است که مکتب اسلام در راستای استقرار، استمرار، اقتدار، عظمت و اعتلای امت اسلامی بر آن تاکید ورزیده است و درمقابل ، اختلاف ، خصومت ، و تفرقه — به عنوان عامل ضعف و ذلت و محو قدرت و عظمت جامعه اسلامی و انحطاط آن تلقی شده و مسلمانان به اجتناب از آن امر شده اند.

مطلب قابل توجه این است که امام خمینی (ره) به عنوان رهبرو بنیانگذار انقلاب اسلامی ایران با کشف رمز و قدرت اعجاز آمیز وحدت و تاکید بر حصول و حضور و تداوم آن در جامعه اسلامی که یکی از ارکان اندیشه و خط و مشی عملی ایشان بوده است ، موجب تحقق اتحاد ملی و به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی در ایران و بیداری اسلامی در جوامع مسلمان سراسر جهان گردیدند حضرت امام (ره) در نظر عمل با درک عمیقی که از عزت و اقتدار مسلمین و ماهیت اجتماعی سیاسی مکتب اسلام و اصول و تعالیم قرآنی و

دستورالعملهایی همچون " واعتصموا به حبل الله جميعا و لا تفرقوا... " داشتند با اعتقاد و ایمان در پی تحقق آموزه دینی وحدت بودند.

ایشان با طرح اصول مشترک اعتقادی، بازگویی تاریخ سیاسی معاصر ملت ایران چهره نمایی از دشمنان مشترک و بیان سرنوشت مشترک احاد یک ملت در محدوده سرزمین ایران در ابعاد بزرگتر جهان اسلام در انگیزش همگان به سوی مشارکت و وحدت موفق گردیدند.

لذا پژوهش در مورد اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه حضرت امام خمینی (ره) از چند جهت حائز اهمیت می باشد :

الف) ابتدا از آن جهت که آغاز و به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی تحت رهبری امام مبنی بر اندیشه وحدت اسلامی و نگرش امت مدارانه به مسائل جهان اسلام بوده و لذا امام با تکیه بر این آموزه دینی وحدت توانستند میان گروه های قومی و اقلیت های مذهبی و همه ی اقشار جامعه ایران اتحاد ایجاد کنند که شناخت ابعاد، مؤلفه ها و راهکارهای ایجاد چنین وحدتی می تواند ما را در حفظ انقلاب و دست آوردهای آن یاری نماید.

ب) از سوی دیگر با توجه به عوامل و زمینه های اثرگذار جهانی از جمله جهانی شدن ، دخالت قدرت های بزرگ و ... باعث شده تا قومیت ها ، خرده فرهنگ ها و مذاهب مختلف در داخل و حتی سطح کشور های اسلامی در کانون توجه قرار گیرد که نامگذاری سال ۱۳۸۶ از سوی حضرت آیه الله خامنه ای به این نام خود بیان کننده این واقعیت و اهمیت آن می باشد که با توجه به این که امام خمینی (ره) با توسل به آموزه دینی وحدت تجربه بسیار موفقی در ایجاد اتحاد ملی و انسجام و بیداری اسلامی داشته و در پی تحقق امت واحده اسلامی نیز بودند. شناخت، ماهیت، ابعاد، مؤلفه ها و راهکارهای ایجاد اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره) می تواند ما را در رسیدن و تحقق عینی بخشیدن به این مفهوم یاری نماید. پرسش اصلی که در این پژوهش مورد بررسی قرار می گیرد عبارت است از اینکه اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه امام خمینی چه نسبتی با یکدیگر دارند و چگونه می توان آنها را متحقق کرد ؟ همچنین ذیل پرسش اصلی فوق پرسش های فرعی دیگری نیز مورد ارزیابی قرار خواهند گرفت ؛ از جمله:

۱) ماهیت بنیانه، ابعاد، راهکارها و موانع اتحاد ملی چیست؟

۲) ماهیت، بنیانها، ابعاد، راهکارها و موانع انسجام اسلامی چیست؟

۳) چه نسبتی بین اتحاد ملی و انسجام اسلامی وجود دارد؟

فرضیه این پژوهش آن است اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه امام خمینی دارای نسبت عام و خاص مطلق با یکدیگر می باشند بدین صورت که اتحاد ملی به عنوان یک جزء در ذیل مفهوم کلی انسجام اسلامی قرار می گیرد و در واقع اتحاد ملی زمینه ای برای رسیدن به انسجام اسلامی است بنابراین راهکارهای تحقق آنها اشتراکات زیادی با یکدیگر داشته و در واقع مکمل هم به حساب می آید. لذا نظر به اینکه اتحاد ملی و انسجام اسلامی در دو سطح داخلی و سطح کشورهای اسلامی قابل تعریف است تلاش خواهد شد که به تبیین ابعاد مختلف این دو مفهوم در اندیشه ی امام که دارای دیدگاه هایی شیعی و اسلامی و برخاسته از منابع اصیل اسلامی می باشد و در قلمرو زمانی ۱۳۴۰ (هش) همزمان با آغاز مرجعیت امام (ره) تا رحلت ایشان... پرداخته شود.

با توجه به مطالعات و بررسی های صورت گرفته در خصوص منابعی که در زمینه های مرتبط با موضوع اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره) وجود دارد، نتیجه حاصله نشان می دهد که منابع موجود صرفا بیان توصیفی بوده و کمتر به تحلیل و ارائه راهکارها و بکارگیری آن در عرصه عمل پرداخته اند و یا اینکه بطور کلی بیان شده اند و در صورتی هم که بحث وحدت را به صورت جزئی مطرح کرده اند تنها به بخشی از آن پرداخته اند که از آن جمله می توان به کتاب "وحدت از دیدگاه امام خمینی" تبیان، دفتر پانزدهم که توسط موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س) به چاپ رسیده اشاره کرد که این کتاب نقل قول بیانات امام در خصوص وحدت می باشد بدون آنکه بخواهد بین بعد ملی و داخلی و بعد خارجی و سطح اسلامی آن تفکیک قایل شده باشد و اینکه بخواهد به بررسی راهکار عملی بکارگیری اتحاد در عرصه داخلی و سطح کشورهای اسلامی بپردازد، منابع دیگر مرتبط با بحث می توان به کتب "باید با هم باشیم" که گزیده نصایح حضرت امام درباره اتحاد ملت و همبستگی مسلمین می باشد و "در سایه سار همدلی" اشاره کرد که اولی توسط روابط عمومی وزارت فرهنگ و ارشاد و دومی توسط معاونت فرهنگی موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی به چاپ رسیده که این هر دو منبع نیز مانند منبع پیش گفته بیان نقل قولی بدون تحلیل و تفسیر مطالب امام برای بهره گیری در عرصه عملی جامعه می باشد و از دیگر منابع بررسی شده

که می توان به آنها اشاره کرد کتاب هایی نظیر : وحدت از دیدگاه حضرت امام خمینی که توسط کمیته فرهنگی ستاد بزرگداشت حضرت امام به چاپ رسید و اتحاد ملی و انسجام اسلامی در کلام حضرت امام خمینی و مقام معظم رهبری نوشته سهراب سپهریان می باشد که این منابع نیز تنها به بیان توصیفی مطالبی جزئی در باب اتحاد ملی و انسجام اسلامی پرداخته اند : در مجموع در جهت بیان نسبت میان اتحاد ملی و انسجام اسلامی و ارائه راهکار جهت تحقق آنها در اندیشه حضرت امام کاری خاص و منسجم شکل نگرفته است . لذا در این پژوهش سعی شده است تا اندیشه امام خمینی (ره) در خصوص اتحاد ملی و انسجام اسلامی به طور کامل و در برگیرنده ، ماهیت، ابعاد و راهکارهای عملی شدن آن و نحوه بهره گیری آن در عرصه عملی جامعه مورد توجه قرار گرفته و نسبت میان اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه امام مورد بررسی قرار گیرد .

آنچه که پیش روی شماست شامل پنج فصل می باشد که در فصل اول به چهارچوب نظری بحث و تعریف مفاهیم می پردازد.

فصل دوم: اتحاد ملی در اندیشه امام: بررسی مبانی، ویژگی ها، ابعاد، راهکارها و موانع می باشد.

فصل سوم: انسجام اسلامی در اندیشه امام: بررسی مبانی، ویژگی ها، ابعاد، راهکارها و موانع را در برمی گیرد.

فصل چهارم : نسبت میان اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه امام را ارزیابی می کند .

فصل پنجم : راهکارهای عملی اتحاد ملی و انسجام اسلامی در اندیشه امام در چشم انداز آینده را بررسی می نماید و نهایتاً نتیجه گیری و کتاب نامه پایان بخش کار خواهد بود.

روش مورد استفاده در این پژوهش توصیفی _ تحلیلی می باشد که با استفاده از منابع دست اول ودست

دوم که در خصوص اندیشه حضرت امام به رشته تحریر در آمده و داده های کتاب خانه ای و مقالات،

بیانات، مصاحبه ها و سایت های اینترنتی، به رشته تحریر در خواهد آمد.

فصل اول : چارچوب نظری و تعریف مفاهیم

نظر به اینکه اتحاد ملی و انسجام اسلامی در دو سطح ملی و سطح کشورهای اسلامی قابل ارزیابی هستند لذا به منظور شناخت صحیح هر یک به بررسی و تعریف مفهوم آنها می پردازیم :

۱ - اتحاد ملی :

۱ - ۱ - تعریف و مفهوم اتحاد ملی :

اتحاد ملی مفهومی است مرکب از دو واژه اتحاد و ملی که هر یک دارای تعاریفی مختص به خود می باشد. اتحاد و وحدت هر دو در اصل بیان کننده ی " یکی شدن " ، " یک رنگی " ، " همبستگی " ، " همگرایی " ، " یکدلی " و " حرکت در یک مسیر واحد " و یا " برخورداری از یک جهت واحد " برای رسیدن به مقصدی واحد می باشد. اتحاد معادل **union** در فرهنگ لاتین می باشد و از مصدر کلمه ی " اتحاد " می باشد که در فرهنگ لغات با معانی ذیل به کار رفته است:

- یکی شدن ، یگانگی داشتن ، یکرنگی ، یکدلی ، یک جهتی ، موافقت و اجتماع^۱

- مخلوط کردن ، آمیختن چیزها به صورتی که یک چیز شوند^۲

- در فرهنگ لغت دکتر محمد معین نیز، همین معانی به کار رفته است.

وحدت و اتحاد در این معنا در مقابل مفاهیمی چون کثرت ، پراکندگی ، اختلاف ، تفرقه و نظایر آن می

باشد. بر همین اساس ، تبدیل شدن جمع به واحد و کثیر به یکتا و تعدد به یگانگی و جهت‌های مختلف به یک

جهت و راه‌های گوناگون به یک راه بیان کننده ی مفهوم و معنای اتحاد و وحدت می باشد و در اجتماع انسانی

۱ . مهدی نوروزی خیابانی (۱۳۷۹) ، فرهنگ لغات و اصطلاحات سیاسی ، تهران: نشر نی ، چاپ هشتم ، ص ۳۱۲ .

۲ . علی اکبر دهخدا (۱۳۷۳) ، لغت نامه ی دهخدا ، تهران : موسسه ی انتشارات و چاپ دانشگاه تهران ، چاپ اول از دوره جدید ، ج ۱۴ ، ص ۸۲ .

۳ . سید محمد حسینی (۱۳۸۲) ، فرهنگ لغات و اصطلاحات فقهی ، تهران : انتشارات سروش ، ص ۱۱۰ .

، یکدلی و یک جهتی آدمیان یک جامعه برای حرکت به سوی مقصدی واحد می باشد بدین معنا که هرگاه جمعی دارای هدف و آرمانهای مشترکی می باشد و برای رسیدن به آن اهداف و آرمانها مسیر مشترکی را انتخاب نمایند و همه با هم در این مسیر حرکت کنند گفته می شود آنها با هم اتحاد دارند که از آن گاه به اجتماع نیز تعبیر می شود.^۱

و اما ملی معادل واژه ی لاتین **national** می باشد که در لغت نامه معین با معانی نظیر: منسوب به ملت ، مربوط به ملت ، آیین ، دین و مربوط به سکنه یک کشور آمده و ملت هم که معادل واژه لاتین **nation** می باشد به مردم و اقوام و مجموعه افراد یک کشور اطلاق می شود.^۲ در خصوص عوامل سازنده ی ملت در علوم اجتماعی و انسانی نظر غالب آن است که ملت نه نژاد مشترک است و نه دولت مشترک بلکه عناصر و عوامل اصلی ملت و ملیت زبان مشترک ، دین مشترک و سرزمین مشترک است بدون آن که هیچ کدام از عوامل سه گانه به تنهایی شاخص ملت و ملیت باشد ، در جغرافیا سرزمین را عامل اصلی پیوندهای ملی می دانند و در فلسفه وحدت فرهنگی و تاریخ مشترک را ، در این میان انسان شناسان و جامعه شناسان و روان شناسان اجتماعی بیشتر "هویت ما" و "احساسات مشترک" و "آگاهی جمعی" توجه دارند که شالوده ی هویت ملی به شمار می آید.^۳

با توجه به دیدگاه های بالا می توان در یک تعریف جامع ملت را به مجموعه ای از افراد اطلاق کرد که دارای مجموعه ای از صفات و ویژگی های مشترک نظیر: زبان مشترک ، دین مشترک ، فرهنگ و تاریخ مشترک هستند که در یک سرزمین واحد و مشترک زندگی می کنند و ملی نیز به منسوب بودن به این ویژگی ها اطلاق می شود که در تعریف آن می آید: منسوب به ملت که دارای مجموعه صفات ، ویژگی ها و خصایص دینی ، فرهنگی ، تمدنی ، نژادی و... مشترک می باشند.

حال با توجه به تعاریفی که از اتحاد و ملی و ویژگی های آنها ارائه شد می توان در یک جمع بندی کلی مفهوم اتحاد ملی را چنین عنوان کرد: یگانگی ، یکدلی ، و یک جهتی و یکرنگی همگانی در میان آحاد یک

۱. محمد حسین جمشیدی (۱۳۸۴) ، چیستی و ماهیت " وحدت و همبستگی " در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) ، پژوهشنامه متین ، ۲۷ ، ص ۷۲ - ۵۱ .

۲. محمد معین (۱۳۸۲) ، فرهنگ فارسی ، تهران : نشر سرایش ، ص ۱۰۴۶ .

۳. احمد اشرف (۱۳۸۳) ، هویت ملی و قومی در ایران ، در حمید احمدی ، مجموعه مقالات ایران - هویت ، قومیت ، ملیت ، (ص ص ۱۷-۱۳۳) ، تهران : موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی .

ملت که دارای اشتراکات فرهنگی، دینی، تمدنی و نژادی و... مشترک می باشند که به واسطه ی داشتن منافع مشترک، سرنوشت مشترک، تهدیدات و دشمن مشترک در کناریکدیگر هستند تا بتوانند در مقابل تهدیدات و مضرات ایستادگی کرده و بتوانند منافع جمعی و ملی خود را تامین نمایند. آنچه در خصوص اتحاد ملی حائز اهمیت است فهم این نکته می باشد که این پیوند و در کنار هم بودن و ایجاد اتحاد شکل خواهد گرفت مگر در سایه تفاهم بر اساس محوریت عناصر مشترک که مورد پذیرش طرفهای متفاهم است و اتخاذ این اصول و عناصر مشترک جز با تنازل از برخی امور فرعی امکان ندارد. مراد از اتحاد ملی از بین بردن فردیتها و نفی گروههای مختلف اجتماعی نیست، بلکه در اتحاد ملی ضمن توجه به گروههای مختلف اجتماعی _ سیاسی در جامعه و اقشار مختلف، برای پرهیز از گسست و پراکندگی این گروهها در کلیت جامعه، به پیوستگی این گروهها هم توجه می کند در واقع به اصطلاح فلاسفه، اینجا " وحدت در عین کثرت " است و منظوریکی شدن فلسفی نیست بلکه اتحادی عام در عین عنایت به وجه فردی و گروهی جامعه است.

یکی از بحرانهایی که جوامع انسانی در حال پیشرفت برای رسیدن به توسعه و رشد باید از آن عبور نمایند، بحران عدم یکپارچگی است. کشوری که دچار بحران عدم یکپارچگی باشد هیچگاه نخواهد توانست راه رشد، تعالی و سعادت و کمال خود را طی نماید چرا که قومیتها، گروهها و فرقه های مختلف درون جامعه خود را تافته ی جدا بافته از کل احساس نموده و یک هویت جامع که کل کشور و قلمرو های سرزمینی آن را در بر گیرد باور ندارد، بنابر این جامعه دائما در گیر مسائل داخلی خود خواهد بود و انرژی و سرمایه های مادی و معنوی آن در مسیری غیر از مسیر رشد و تعالی و شکوفایی صرف خواهد شد. در چنین شرایطی صاحب نظران اعتقاد دارند یکی از مهمترین راهکارهای برون رفت از چنین بحرانی، تاکید و تمرکز بر اصول مشترک فی ما بین اقوام، طوایف و گروههای مختلف درون جامعه است. چرا که تجربه نشان داده است که پاشیده شدن هر ملت و حاکمیتی در خدشه دار شدن تاروپود ملی آنان است. علاوه بر اینکه با اتحاد ملی تمامیت ارضی، استقلال و ثبات نظام سیاسی تامین می شود متعاقب آن اتحاد ملی می تواند موجبات تامین منافع ملی را نیز به همراه داشته باشد. منافع ملی: " هدفهای ماندگاری است که یک ملت برای دستیابی به

آنها تلاش می کند^۱. این اهداف می تواند: راههای برنامه ریزی شده برای دستیابی به انرژی، منابع و موارد خام، فناوری جدید، توسعه و رفاه اقتصادی، دفاع از مرزهای یک کشور و دفاع از اتباع خود در خارج از مرزها را در خود جای دهد.

یکی دیگر از انواع منافع ملی می تواند امنیت ملی باشد که مفاهیمی نظیر تهدیدات نظامی و محافظت از کشور را به ذهن متبادر می سازد، که در تعریف عبارت است از " توانایی کشور در دفع تهدیدهای خارجی، علیه حیات سیاسی یا منافع ملی خود"^۲. در واقع امنیت ملی به یک کشور امکان می دهد تا با دست یابی به شرایطی ویژه، تهدیدهای بالقوه یا بالفعل داخلی یا خارجی را با امکانات خود دفع کند و از نفوذ سیاسی و اقتصادی بیگانه، کشور خود را در امان نگاه دارد.

حال با توجه به توضیحات فوق کشوری می تواند از ثبات سیاسی، توسعه اقتصادی، رفاه عمومی برخوردار، بوده و همچنین منافع ملی و امنیت خود را تامین نماید که با تکیه بر وحدت ملی در مقابل تهدیدات بالقوه و بالفعل ایستادگی و مقاومت نماید و در واقع حفظ تمامیت ارضی، استقلال و ثبات داخلی، رشد و پیشرفت علمی، اقتصادی، نظامی، تامین منافع ملی، رفع تهدیدات خارجی و داخلی و رسیدن به امنیت در بعد داخلی و خارجی توسط به اتحاد ملی را ضروری می نماید.

ضرورت مستحکم تر شدن انسجام و وحدت مردم در داخل کشورمان ایران به دلایل ذیل می باشد:

- ۱- ایجاد هماهنگی بیشتر میان مردم و دولتمردان
- ۲- بحران هسته ای ایران و کشمکش به وجود آمده
- ۳- گسترش تبلیغات منفی علیه خاک و ملت ایران
- ۴- اقدامات منافقان در ایجاد نابسامانی در مناطقی چون خوزستان، سیستان و بلوچستان، آذربایجان و گسستن اتحاد میان مردم در سطح کشور.

۵- ایجاد اختلاف بین قومیت ها و مذاهب من جمله بین شیعیان و اهل سنت.

جا دارد اکنون برای درک بیشتر ضرورت " اتحاد ملی " به چند نکته مهم اشاره کنیم.

۱. جلیل روشن دل (۱۳۷۴)، امنیت ملی و نظام بین المللی، تهران: سمت، ص ۳۳.

۲. غلامرضا علی بابایی (۱۳۶۹)، فرهنگ سیاسی، ج ۱. دوم، تهران: ویس، ص ۳۴۰.

در نظر بگیرید، چنانچه یکصدایی مردم در پشتیبانی از دولت در هر برهه از زمان همراه و همگام آن نباشد، عملاً سیاستهای خارجی و حتی داخلی دولت ناکام خواهد ماند. این امر نه فقط در کشور ما بلکه در هر جایی از دنیا که قدرت و حاکمیت وجود دارد امری مسلم محسوب می شود. به عبارتی چنانچه بین سیاستهای پیش گرفته شده از سوی دولتها و مردم - در هر جایی از جهان که می خواهد باشد- هماهنگی وجود نداشته باشد در نتیجه این دولت است که نمی تواند سیاستهای خود را به نفع ملت پیش ببرد، که در این صورت مطمئناً خسارت آن متوجه همگان خواهد شد. "به واقع این مردم هستند که با یکپارچگی و حمایت خود از نظام حاکم، آن را در دستیابی به اهداف و منافع ملی یاری رسانی می کنند". لذا لزوم وحدت ایرانیان در هر کجای جهان که می خواهند باشند بیش از پیش احساس می شود

همچنین تبلیغات و جنگهای روانی، خاصه علیه ایران و ایرانی و توهین و تحقیر مردم و تاریخ و تمدن کهن این مرز و بوم، از جمله عواملی است که لزوم وحدت و یکپارچگی گسست ناپذیر هر ایرانی را می طلبد. - برای مثال در مورد ساخت فیلم موهن ۳۰۰، این وظیفه دولت و مردم ایران بوده و هست که با اعتراض شدید و پیگیری خود خلاف واقعه را به اثبات رسانند

به عنوان نمونه چنانچه وحدت مردم در طلب حق مسلم خود یعنی دستیابی به فناوری هسته ای و حمایت آنها از دولت وجود نمی داشت تا به حال سیاستهای دولت با ناکامی عظیمی مواجه شده بود که چه بسا در این صورت راه برای گرفتاری در دام سلطه و استعمار هم باز می شد.

۲-۱- مبانی اتحاد ملی :

وقتی سخن مبانی ملی به میان می آید منظور پایه ها ، شالوده ها و مضامینی می باشد که بر اساس آن اتحاد ملی می تواند شکل بگیرد. در واقع مبانی " جمع مبنی به معنی : ریشه ، پایه ، بنیان یک چیز است"^۱. آنچه از تعریف و مفهوم ملت به دست می آید این است که عواملی چند نظیر: دین مشترک ، تهدیدات مشترک ... می توانند مبنایی در جهت نزدیکی مردم ، اقوام و گروه های مختلف باشند. توجه به تحول تاریخی مفهومی ملت نیز می تواند ما را در تبیین مبانی شکل گیری اتحادملی یاری رساند.

۱. حسن عمید (۱۳۸۴) فرهنگ فارسی عمید ، تهران : امیر کبیر، ص ۱۰۷۸ .

واژه ملت ریشه در زبان عبری — عربی دارد^۱. واژه ملت به صورت گسترده در نخستین معنی مترادف با دین و شریعت بکار برده شده است آن چنان که در لغت نامه دهخدا معنی لغوی ملت حرکت دادن راه و روش و دین و آیین است^۲. به عبارتی ملت به معنی دین و آیین و گروه مردمانی که بر یک آیین باشند می باشد که هم زمان با گسترش اسلام رواج می یابد، که مفاهیمی همچون ملت ابراهیم، ملت یهود و... گویای این امر می باشند.

در این معنا عامل دین می تواند به عنوان مبنایی در جهت اتحاد و همگرایی مطرح باشد. اما با مرور زمان لغت ملت از معنی پیروان یک دین و آیین تغییر مفهوم داده و به مردم و طبقات اجتماعی اطلاق شده است که دارای هدف مشترک می باشند و با پیدایش واحدهای سیاسی نوین در محدوده‌ی سرزمینی واژه ملت با مفهوم کشور ساکنان آن مترادف گردید و در طی زمان "ملت به گروهی از انسان ها گفته شد که در سرزمین و محدوده جغرافیایی واحد زندگی کنند، از ویژگی های قومی و نژادی و آداب و سنت های واحد برخوردار بوده و تحت یک رابطه حقوقی و سیاسی اداره شوند"^۳.

به طور کلی بحث از ملت در عصر جدید همراه با عوامل عینی است که وجود آنها به ظهور ملت کمک کرده است و این عوامل اجزای تشکیل دهنده ملت محسوب می شوند که عبدالرحمن عالم از آنها تحت عنوان: "نژاد، خویشاوندی اشتراک دین، اشتراک زبان بستگی های جغرافیایی، اشتراک اقتصادی و پیشینه تاریخی مشترک"^۴.

سوالی که در این بین مطرح می شود این است که آیا به منظور تشکیل ملت و شکل گیری اتحاد ملی وجود تمام عوامل سازنده ملت ضروری است یا یک عامل به تنهایی می تواند مقوم اتحاد ملی باشد یا نه؟ با کمی تامل در ساختار برخی کشورها نتیجه حاصله نشان می دهد که غالب کشورها از گروه های مختلف قومی و نژادی و یا فرقه های مختلف مذهبی شناخته شده اند و یا اینکه دارای زبان متفاوتی می باشند. که

۱. داود شیخاوندی (۱۳۶۸)، زایش و خیزش ملت، تهران: انتشارات ققنوس، ص ۲۸.

۲. علی اکبر دهخدا (۱۳۷۳)، پیشین، ص ۱۸۹۴۷.

۳. سید علی قادری (گردآورنده) (۱۳۷۰)، مجموعه مقالات اولین سمینار بررسی حول مفاهیم، تهران: دفتر مطالعات سیاسی بین المللی وزارت امور خارجه، ص ۳۵۱.

۴. عبدالرحمن عالم (۱۳۷۵)، بنیادهای علم سیاست، تهران: نشر نی، صص ۱۵۲ تا ۱۶۳.